

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ХРИСТІЯНСЬКИХ ОСНОВ ПРАВА

Актуальність теми: релігія є найважливішим чинником, основою, фундаментом буття права, оскільки вона забезпечує реалізацію права не тільки обов'язком учасників правовідносин, а й вірою, що такий порядок є волею Творця Світу цього. Християнство є одним із єдинобожжя і входить до числа трьох світових релігій (католицька, православна, протестантська). Для нашого дослідження найважливішою є християнство. Однією із визначальних рис християнства є віра в Ісуса Христа як втілення і прояв Бога заради спасіння всього людства і людської спільноти і настанови в істині. Християнська філософія – це поняття, що охоплює різні напрямки, традиції, тенденції, і філософські погляди, що в ґрунтуються на християнстві. Для українців християнство стало духовною основою оскільки забезпечило незнищенність нації. Другим фактором, що вказує на значимість християнства, це його вирішальна роль у встановленні і розвитку романо-германської правової системи, яка базувалася на фундаменті канонічного права і класичного права приватної власності.

У цьому плані М. В. Кравчук зазначив, що Церква у сучасному державо- та паротворенні України, як і в минулі часи, відіграла і відіграє вагомий роль [3, с. 50].

У той же час право є важливим соціальним інститутом. Під цим терміном, на думку науковців, розуміється: вища міра справедливості, міра свободи і система загальнообов'язкових, формально-визначених правил поведінки забезпечених легітимним примусом держави [4, с.186-189].

На даний час особливо важливим, в тому числі у соціально-філософському аналізі християнських основ права, оцінити догматичну складову права з позицій її відповідності релігійним ідеалам. На думку вчених «наявність у правових цінностей духовно моральної підтримки є вагомим фактором ефективності правових установлень. Ось тому, створення таких юридичних норм, які б спиралася на духовно-моральні устої вбачається одним із пріоритетних напрямків правового розвитку на яких має зробити ставку сучасний законодавець» [7]. У цьому сенсі дана наукова розробка є *актуальною*.

Окремі аспекти ситуації у співвідношенні права і релігії розроблені у працях таких сучасних філософів, теологів, соціологів та юристів, як Г. Берман, М. Велькер, Ж. П. Віллем, Ю. Хабермас, О. Гюффе, А. Грюн, Й. Рапцінгер (Бенедикт XVI) та ін. Серед пострадянських вчених зазначена проблема в різних проявах ставала предметом дослідження у наукових розвідках С. С.Алексеева, В. А. Бачиніна, В. С. Журавського, М. В. Кравчука, М. І Панова, С. С. Сливки та ін. Проте комплексного розуміння цього питання досі не напрацьовано, що актуалізує потребу в його осмисленні і становить мету цієї статті.

Метою дослідження є аналіз філософських аспектів взаємовпливу християнства та права як основи їхньої генези.

Об'єкт дослідження становить християнська релігія і право як важливі соціальні інститути.

Предмет дослідження є висвітлення визначальних аспектів впливу християнства як першооснови становлення та розвитку права

Отже за твердженням Л. Кондратюка в сучасному світі релігія є важливий чинник суспільної взаємодії та здійснює специфічний вплив на всі інші соціальні інститути [2]. Встановлюючи визначальну роль християнства, доречно послатися на нормативну «піраміду», яка окреслює місце та роль різних соціальних норм, а в цілому багаторівневого нормативному комплексу. У цій «піраміді» після арханічних «першонорм» надбудовується система релігійних норм, що вносять момент абсолютності соціальної нормативної регуляції за рахунок їх «прив'язки» до найвищого, абсолютного авторитета – Бога. На наступних вищих рівнях знаходяться норми моральності, норми моралі, ідеологічні норми і на вершині цієї піраміди перебувають норми права, що юридично оформляють сукупність раніше вказаних вимог. За твердженням науковців «жодна, навіть дуже деталізована правова система не в змозі ефективно функціонувати якщо її зміст не ґрунтується на змісті інших рівнів деталізації. Якщо один із рівнів цієї соціальної нормативної сфери випадає або вилучається, то це негативно відбивається на ступені соціальної надійності правопорядку» [7, с. 98-99].

Крім того, доречно підкреслити, що «відносно соціального порядку Бог виступає як законодавчий початок, від якого похідні всі норми людського буття. ...Ідея Бога як верховного законодавця несе в собі важливий соціокультурний смисл, який стверджує: закони природної моральності і природного права мають об'єктивний характер. Тобто вони не залежать від людини, а навпаки, людина цілком залежить від них. Зневага цими законами може стати для людини неминучою розплатою – відплатою або в цьому або в потойбічному світі. ... Зусиллями Бога закони природної моральності проникають людську душу і одержують вигляд засобів моральної саморегуляції – совісті, каяття, відповідальності, провини. За їхньої участі людина пристосовує свою поведінку до вищих етичних вимог. Для неї Бог виступає як вищий моральний зв'язок. «Будьте досконаліми як doskonaлий батько Ваш небесний» (Мф., 5, 48), – вимагає священе писання» [7, с. 112-113].

Важливою характерною рисою права є справедливість і толерантність. За твердженням вчених толерантність, безумовно має християнське коріння, адже і в Новому Завіті, і в творах Святих Отців можна знайти зачатки ідеї толерантності. Ісус Христос у Нагорній проповіді сказав: «Не судіть і не будете судимі, адже якщо судом судите, таким будете судимі і якою мірою міряєте такою і Вам відмірять (Мф. 7: 1-2). Візантійські Богослов XII століття Свфмій Зікабен так тлумачить слова Христові: «Якщо брат блудодіє чи погрішає ..., не вжте мені не треба виправляти його, а мовчати? Виправляй подібно до лікаря як брата, а не засуджуй вороже, як ненависного. Не сказав же Він: не утримай того хто грішить, але засуджуй» [6, с. 78-79].

Зокрема, у середньовіччя християнство сутнісно почало впливати на економіку. Так, Г. Берман вказав, що договірне право у цю епоху стало ефективним способом регулювання економічних відносин лише тоді, коли в системі канонічного права порушення договору було проголошено гріхом [8, с. 136].

На жаль, за оцінкою науковців, нині «активно відбуваються процеси секуляризації, десакарлізації правових цінностей, що позначається на регулятивних спроможностях права: втрачаючи морально-духовну підтримку право позбавляється ціннісних орієнтирів; воно починає служити не високим ідеалам добра, свободи і справедливості, а стає

обслужником евдемоністичних, егоїстичних і корпоративних інтересів». За словами І. Оборотова «Якщо І. Кант двісті років тому вчив, що право – це «найбільш святе з того, що є у Бога на Землі», то на сьогоднішній час Західна цивілізація стрімкими темпами виганяючи з права релігійних дух десакралізуючи його, отримала апоститичне право, право яке визнає нормою будь-які варіанти поведінки, незалежно від ступеня їх моральності» [6, с 79-80].

Висновки. Відповідно до вищезазначеного доречно підкреслити:

по-перше, християнство є важливим фундаментом, корінням права;

по-друге, право як і релігійні норми християнства утворюють складний, взаємопов'язаний, багаторівневий нормативний комплекс, ефективність регулятивної дії якого, у великій мірі, залежить від кожного рівня (елементу) нормативної «піраміди» і впершу чергу від релігійних норм, оскільки регулятивна дія їх, крім загальнообов'язковості, посилюється ще і вірою;

по-третє, морально духовна підтримка християнством права в значній мірі підвищує його регулятивні спроможності і забезпечує ціннісними орієнтирами; служити високим ідеалам добра, свободи і справедливості.

Література

1. Алексеев С. С. Восхождения к праву. Поиски и решения 2-е изд., перераб. и доп. М: НОРМА, 2002. 608 с.
2. Кондратюк Л. Релігія як соціальний інститут. URL. <https://sociostudios.eunu.edu.ua/index.php/socio/article/download/180/144/> (дата звернення: 15.03.2019).
3. Кравчук М. В., Кузь П. М. Методологія дослідження взаємовідносин держави і Церкви. Стратегія і тактика правових реформ: виклики сучасності: Збірник матеріалів юридичної науково-практичної Інтернет конференції «Актуальна юриспруденція URL. www.LegalAcvity.com.ua, м. Київ. 05 березня 2013 року. Тези наукових доповідей. К., 2013. С 34-43
4. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти). Тернопіль : ТНЕУ. 2018. 524 с.
5. Любащенко В. І. Християнство : Енциклопедія історії України : у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2013. 429 с.
6. Оборотов І. Г. Секуляризація правових цінностей в умовах західної цивілізації. Актуальні проблеми філософії права: правова аксіологія: матер. Міжнар. «круглого столу» (м. Одеса, 9 грудня 2011р.) Одеса : Фенікс, 2012. 304с.
7. Філософія права : словник, В. А. Бачинін, В. С. Журавський, М. І. Панов. Київ: Ін Юре, 2009. 408 с
8. Філософія середніх віків: словник-довідник: навч. посіб., Тетяна Біленко; Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Дрогобич (Львів. обл.): Дрогобиц. держ. пед. ун-т, 2014. 67 с
9. Гнасевиц Н. В., Рудакевич О. М. Етико-правове значення принципу субсидіарності соціальної доктрини католицької церкви: в контексті системи соціального забезпечення України : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід. [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2018. С. 290 – 294.